

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม มีหน้าที่เลี้ยงดูขัดเกลาทางสังคม แก่สมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวจะต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จึงจะทำให้ครอบครัวเป็นสุข ความเจ็บป่วยที่เรื้อรังของสมาชิกคนใดคนหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อครอบครัวในหลาย ๆ ด้าน เป็นหน้าที่และภาระต่อพ่อแม่ที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งบทบาท ความสัมพันธ์ ความสมัคคี ของครอบครัว

ปัญหาอ่อน คือ ภาวะที่พัฒนาการของจิตใจหยุดชะงักหรือบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ โดยมีลักษณะประกอบที่สำคัญ จากการมีระดับสติปัญญาค่าต่ำกว่าปกติ อันมีสาเหตุทั้งด้านกรรมพันธุ์ ชีวภาพและสิ่งแวดล้อม เมื่อภาวะปัญหาอ่อนเกิดขึ้นกับบุคคลจะมีผลเสียหาย ทั้งต่อคุณภาพชีวิตของตนเองและกระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่นในครอบครัว ตลอดจนก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวเนื่องกับสังคม เศรษฐกิจ และประเทศชาติ ซึ่งต้องรับภาระให้การดูแล ช่วยเหลือ ในขณะที่เด็วกัน หากการดูแลช่วยเหลือ กระทำไม่ได้ทั่วถึง ปัญหาปัญหาอ่อนนี้จะกลายเป็นปัญหาเรื้อรัง อันจะก่อความสูญเสียเป็นวงจรที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือ จะเกิดผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาในเชิงเศรษฐกิจ สังคม ของประเทศ และสุขภาพจิตของประชาชนที่เผชิญต่อการถูกคุกคามของปัญหา (จุลสารราชานุกูล , 2532)

ภาวะปัญหาอ่อน เป็นภาวะที่เป็นแล้วไม่หาย แต่สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ (ชวลา เจริญ , 2523) พ่อและแม่จึงมีบทบาทและหน้าที่ในการช่วยเหลือเด็กปัญหาอ่อน ให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามศักยภาพของตนเอง ภายใต้อสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และโครงสร้างของครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้การดูแลบุคคลปัญหาอ่อนเป็นภาระอันยิ่งใหญ่ของพ่อแม่

สภาวะในครอบครัวของเด็กปัญหาอ่อนจะประสบกับความยุ่งยากและสับสน เด็กจะมีพัฒนาการช้า ต้องการการดูแลด้านร่างกายอย่างเหมาะสมและถูกต้อง ครอบครัวจะประสบกับความผิดหวัง ผันสลาบ ขาดการพักผ่อน และขาดการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว สิ่งเหล่านี้เป็นความกดดันซึ่งขัดขวางภาวะสมดุลย์ของครอบครัว นอกจากนี้ยังพบกับความกดดันด้านอื่น ๆ เช่น ปัญหาด้านการเงิน ความตึงเครียดที่เกิดจากการควบคุมตัวเองของเด็กไม่มีการสื่อสารที่บกพร่อง ความสงสัยของพ่อแม่ในการฝึกเด็ก บทบาทของพ่อแม่ต่อลูกที่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกอาจจะไม่ดี ซึ่งเกิดจากความล่าช้าในพัฒนาการของเด็ก เด็กต้องพึ่งพาครอบครัวด้านอารมณ์ และเศรษฐกิจไปตลอดชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กปัญหาอ่อนและครอบครัวมีความขัดแย้งที่ซับซ้อน ตึงเครียดและยาวนาน พ่อแม่ของเด็กปัญหาอ่อนส่วนมากต้องการความช่วยเหลือในด้านการตระหนักถึงสภาวะครอบครัว การยอมรับเด็ก และการจัดการกับปัญหาการดำเนินชีวิตของเด็กปัญหาอ่อนกับพี่น้อง (Robinson and Robinson, 1976)

เมื่อเด็กปัญหาอ่อนเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงที่สวาทลำบากที่สุดของระยะพัฒนาการทั้งของตัววัยรุ่นปัญหาอ่อนเองและครอบครัว ครอบครัวได้รับรู้ถึงคำว่าพิการโดยถาวร ในระยะนี้ถึงแม้ว่าการเจริญเติบโตทางร่างกายของเด็กปัญหาอ่อนระดับน้อยและปานกลางจะเข้าสู่วัยรุ่นเหมือนเด็กปกติทั่วไป แต่ความสามารถทางความคิดที่ต่ำและความไม่รู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ ทำให้มีความสวาทลำบากในการรักษาไว้ซึ่งภาพลักษณ์ของตนเอง กับการปรับตัวในส่วที่เปลี่ยนแปลง วัยรุ่นปัญหาอ่อนยังไม่มีวุฒิภาวะด้านจิตใจดังจะเห็นได้จากการใช้ความคิดที่ซับซ้อน ความคิดในด้านการกระทำ การมองปัญหาในจุดที่คนทั่วไปมอง วัยรุ่นปัญหาอ่อนในระดับน้อยและปานกลางส่วนมากจึงประสบกับช่องว่างระหว่างความสามารถของตน ความคาดหวังของสังคม ความสำเร็จของพี่น้องหรือบุคคลที่อายุน้อยกว่า อันจะนำไปสู่ความสวาทลำบากในการพัฒนาเอกลักษณ์ (Identity) แห่งตน (Szymonski and Crocker, 1988) การเปลี่ยนแปลงในระยะวัยรุ่นทำให้พ่อแม่ต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น นอกเหนือจากปัญหาการเลี้ยงดู ปัญหาด้านพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่นปัญหาอ่อน นำมาซึ่งความยุ่งยากลำบากใจของพ่อแม่ในอันที่จะยอมรับความจริงเกี่ยวกับลูกของตนและการเปิดเผยต่อบุคคลภายนอกครอบครัวซึ่งจะมีมากขึ้น

สุรินทร์ สุทธิชาติพันธ์ ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของมารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูอบรมเด็กระหว่างมารดาของเด็กปกติ กับมารดาของเด็กปัญญาอ่อน พบว่ามารดาของเด็กปัญญาอ่อนพยายามปลุกตัวออกจากสังคม และเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ไม่ยอมรับหน้าที่บทบาทแม่บ้าน (รศชง ทศนาญชลี ,2520)

นายแพทย์ รศชง ทศนาญชลี (2520) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกของพ่อแม่ที่มีต่อลูกปัญญาอ่อน พบว่า พ่อแม่แสดงทัศนคติออกมาสรุปได้เป็น 3 ประการด้วยกันคือ ประการแรก ยอมรับความจริง ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนได้อย่างดี ประการที่สอง ไม่ยอมรับว่าลูกของตนปัญญาอ่อน บิดเบือน สร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ภายในบ้านใหม่ คิดว่าเด็กปัญญาอ่อนเป็นเด็กเกียจคร้าน ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดีนัก ประการสุดท้าย หนีความจริง ละเลยทอดทิ้งบุตร คิดว่าตนเองมีส่วนผิด ละเลยต่อบทบาทพ่อแม่ หลบสังคม มีพื้นฐานอารมณ์ไม่มั่นคง หงุดหงิด ซึมเศร้าหรือเคร่งเครียด

Bernard Faber (1962) ศึกษาพบว่า ระดับความสัมพันธ์ครอบครัวที่มีเด็กปัญญาอ่อนอยู่ในบ้านจะต่ำกว่าครอบครัวที่มีเด็กปัญญาอ่อนแต่ฝากเลี้ยงในสถานเลี้ยงเด็ก ขณะที่เด็กปัญญาอ่อนเติบโตขึ้น บทบาทของครอบครัวจะมีภาวะวิกฤตที่รุนแรงเพิ่มขึ้น

Wilker (1983:อ้างถึงใน Stroman,1989) กล่าวว่า เด็กปัญญาอ่อนในระดับน้อยและปานกลาง ประมาณ 95 % จะอาศัยอยู่กับพ่อแม่ ซึ่งเป็นครอบครัวเดี่ยว แม่ต้องทำงานนอกบ้าน แม้จะพบกับความเครียดอย่างมากในการดูแลบุตรปัญญาอ่อน ซึ่งต้องการการดูแลเป็นพิเศษ ขณะเดียวกันพ่อแม่จะคาดหวังว่าเด็กที่ปกติมีวุฒิภาวะ และให้ความสนใจการดูแลน้อยลง แม้จะตกอยู่ในภาวะเครียดที่เรื้อรัง จึงทำให้มีการส่งเด็กปัญญาอ่อนไปตามสถานเลี้ยงเด็กตลอดสัปดาห์ ซึ่งแสดงถึงความพยายามของคู่สมรสในการลดความเครียดและทัศนคติด้านลบของครอบครัวที่มีต่อเด็กปัญญาอ่อน

Travino (1983: อ้างถึงใน Stroman ,1989) กล่าวถึง ความเครียดในพี่น้องไว้ดังนี้

1. ความอึดอัดต่อการมีพี่น้องปัญญาอ่อน
2. เป็นภาระต่อพี่ โดยเฉพาะพี่สาวที่ต้องดูแลน้องปัญญาอ่อน
3. การที่เด็กปัญญาอ่อนได้รับการดูแลมาก จึงเกิดความอิจฉากันขึ้น

ทัศนคติของพี่น้องเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนถึงทัศนคติของพ่อแม่ ที่มีต่อเด็ก
 ปัญญาอ่อน พ่อแม่จะรู้สึกอายและปฏิเสธต่อความจริงที่เกิดขึ้น

สำหรับในประเทศไทย จากการศึกษาของหน่วยงานหลายแห่ง พบว่า การ
 ดำเนินงานด้านปัญญาอ่อนในประเทศไทยยังไม่เหมาะสมกับสภาพและขนาดของปัญหา เช่น
 ในปี 2526 เด็กปัญญาอ่อนมีโอกาสได้เข้าโรงเรียนเพียงร้อยละ 9.91 ของคนปัญญาอ่อน
 และมีเพียงจำนวนน้อยที่สามารถดำรงชีวิตโดยพึ่งตนเองได้ ในโรงพยาบาลราชานุกูล ในปี
 2532 มีบุคคลปัญญาอ่อนวัยแรกเกิด - 19 ปี ได้รับบริการเพียงร้อยละ 0.88 การขาด
 สถานบริการทำให้พ่อแม่ต้องรับภาระในการดูแลวัยรุ่นปัญญาอ่อนด้วยตนเอง ซึ่งย่อมมีผลกระทบ
 ต่อพ่อแม่โดยตรงทั้งในด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตและด้านสังคม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาถึง ผลกระทบของวัยรุ่นปัญญาอ่อนต่อพ่อแม่
 จะทำให้ทราบถึงผลกระทบด้านจิต สังคม ที่พ่อแม่ของวัยรุ่นปัญญาอ่อนประสบอยู่ ข้อมูล
 ดังกล่าวจะนำมาซึ่งแนวทางในการให้ความช่วยเหลือ การให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครอบครัว
 เป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในครอบครัวของวัยรุ่นปัญญาอ่อน ตลอดจนการ
 วางแผนกระตุ้นให้บุคคลากรด้านการแพทย์ และฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงปัญหาความสำคัญ
 ของครอบครัววัยรุ่นปัญญาอ่อน ตลอดจนหาวิธีแก้ไขช่วยเหลือครอบครัวเหล่านั้น เช่น การจัด
 บริการเฉพาะที่เหมาะสม การส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ซึ่งบริการเหล่านี้จะช่วยลด
 ความตึงเครียดของพ่อแม่ อันจะมีผลถึงทัศนคติที่ดีในการเลี้ยงดู ความพยายามของครอบครัว
 ที่จะช่วยฟื้นฟูวัยรุ่นปัญญาอ่อน อันจะช่วยให้วัยรุ่นปัญญาอ่อนได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่พัฒนาตนเอง
 เป็นการพัฒนารับทราบบุคคลที่มีอยู่ให้เต็มตามศักยภาพของตน เป็นการลดภาระและปัญหาของ
 พ่อแม่ ช่วยให้สถาบันครอบครัวคงความสมดุล มีผลสืบเนื่องถึงสังคมและประเทศชาติต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาที่พ่อแม่ ได้รับจากลูกที่เป็นวัยรุ่นปัญญาอ่อนในด้านสุขภาพจิตและด้านสังคม
2. เพื่อได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหา และการแก้ไขของพ่อแม่ของวัยรุ่นปัญญาอ่อนที่ศึกษาในโรงเรียนราชานุกูล และโรงเรียนปัญญาพิการ
3. เป็นแนวทางในการวางแผน การให้บริการที่เหมาะสมแก่วัยรุ่นปัญญาอ่อนและพ่อแม่

สมมติฐานในการศึกษา

1. วัยรุ่นปัญญาอ่อนที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ หรือพ่อ หรือแม่ คนใดคนหนึ่ง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านสุขภาพจิต และด้านสังคมต่อพ่อหรือแม่
2. พ่อแม่ที่มีบุตรวัยรุ่นปัญญาอ่อนไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงผลกระทบต่อของวัยรุ่นปัญญาอ่อนที่มีต่อพ่อแม่ ซึ่งได้แก่ปัญหาด้านสุขภาพจิตและปัญหาด้านสังคม โดยศึกษาจากพ่อหรือแม่ที่มีบุตรปัญญาอ่อนในระดับน้อยหรือในระดับที่สามารถเรียนได้ (Educable) ซึ่งมีอายุระหว่าง 12-19 ปี เป็นนักเรียนของโรงเรียนราชานุกูลและโรงเรียนปัญญาพิการ ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่าง 100 ราย ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูลอยู่ในช่วงเดือนธันวาคม 2534 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2535 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ แบบสอบถามด้านจิตใจ ซึ่งชื่อว่า The Cornell Medical Index Health Questionnaire (C.M.I.) ซึ่งสร้างขึ้นโดย K. Broadman และคณะ ได้รับการแปลเป็นภาษาไทย โดย น.พ. ชรรยง ศุภรัตน์ และคณะ โดยได้นำมาใช้เฉพาะแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาวะจิต 6 ด้าน รวมข้อคำถาม 38 ข้อ และแบบสอบถามด้านสังคม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองภายใต้กรอบการศึกษาที่กำหนดไว้

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1	ทบทวนรวบรวมวิชาการ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
ขั้นตอนที่ 2	สร้างเครื่องมือและตรวจสอบ
ขั้นตอนที่ 3	ดำเนินการเก็บข้อมูล
ขั้นตอนที่ 4	วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนวิทยานิพนธ์

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

1. ทำให้เห็นถึงผลกระทบของวัยรุ่นปัญญาอ่อนต่อพ่อแม่
2. ได้ข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับปัญหาด้านจิตใจและสังคมที่พ่อแม่ของวัยรุ่นปัญญาอ่อน
ประสบอยู่
3. ข้อมูลที่ได้ใช้ในการป้องกัน ส่งเสริม รักษาฟื้นฟู สภาพาสุขภาพจิตของ
ครอบครัวของวัยรุ่นปัญญาอ่อน
4. ได้ข้อมูลซึ่งจะนำไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง และ ส่งเสริมบริการด้าน
จิตเวชแก่ครอบครัวของวัยรุ่นปัญญาอ่อน
5. เป็นแนวทางในการจัดโครงการหรือเป็นแนวทางในการให้บริการสำหรับวัยรุ่น
ปัญญาอ่อน เพื่อให้มีการฟื้นฟูพัฒนาศึยภาพของวัยรุ่นปัญญาอ่อน อย่างต่อเนื่อง เป็นการลด
ปัญหาภายในครอบครัว และปัญหาทางสังคมต่อไป

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. วัยรุ่น (Adolescences) หมายถึง นักเรียนชายหรือหญิง ที่กำลัง
ศึกษาในโรงเรียนระดับ educable ของราษฎร และโรงเรียนปัญญาพิการ ซึ่งมีอายุ
ระหว่าง 12 - 19 ปี
2. ปัญญาอ่อน (Mental Retardation) หมายถึง ภาวะปัญญาอ่อน
ในระดับน้อย (Mild Mental Retardation) ที่มีระดับสติปัญญาอยู่ระหว่าง 50 - 70

หรือเป็นปัญญาอ่อนประเภทเรียนได้ (Educable)

3. ผลกระทบ (Effects) หมายถึง ผลในด้านลบต่าง ๆ ซึ่งเป็นความยุ่งยาก คับข้องใจ ความเคียดแค้น กังวล เป็นปัญหาในด้านสุขภาพจิต และด้านสังคม ซึ่งพ่อแม่ ประสบอยู่ในขณะที่ทำการศึกษา ได้แก่

3.1 ผลกระทบด้านสุขภาพจิต หมายถึง ลักษณะทางอารมณ์ ความรู้สึก ที่เป็นปัญหาของพ่อแม่ ได้แก่ ความรู้สึกไม่มั่นใจในตัวเอง (Inadequacy) ความรู้สึกเศร้า (depression) ความวิตกกังวล (Anxiety) ความอ่อนไหวในการ รับความรู้สึก (sensitivity) ความโกรธ (Anger) ความตึงเครียด (Tension)

3.2 ผลกระทบด้านสังคม หมายถึง ปัญหาความยุ่งยากของพ่อแม่ ในด้านต่างๆ ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ บรรยากาศภายในครอบครัว ความสัมพันธ์ของ คู่สมรส ความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกครอบครัว ปัญหาด้านอาชีพ ผลกระทบด้านบริการ ผลกระทบจากปัญหาการเข้าสู่วัยรุ่น และ ความต้องการด้านบริการของพ่อแม่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย